

ливо, у початкових класів, збільшувати рівень їх знань з питань профілактики порушень зору у молодших школярів.

Крім того, необхідно активізувати взаємодію медичних працівників, вчителів загальноосвітнього навчального закладу і сім'ї з формування основ профілактики порушень зору. Адже, як писав В.О. Сухомлинський, «турбота про здоров'я неможлива без постійного зв'язку з сім'єю». З цим також погоджуються опитані 91% вчителів та 89% батьків дітей молодшого шкільного віку. Така кількість респондентів погодилася з необхідністю співпраці школи, сім'ї та лікарів з метою профілактики порушень зору. Враховуючи отримані результати, на нашу думку є необхідним збільшення кількості навчальних лекцій, семінарів, батьківських зборів, тренінгів, з питань профілактики порушень зору для батьків та педагогів.

Література

1. Гаркуша С.В. Професійна готовність майбутнього фахівця фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: сутність та структура // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15 / За ред. Г. М. Арзютова. — К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. — Випуск 3К(44)14 — С. 175-179
2. Ніценко Т.Л. Рости здоровим! Використання здоров'язберігаючих технологій в практиці роботи з дітьми дошкільного віку (електронний посібник) — http://zirochka3.at.ua/Posibnuku/rosti_zdorovim.pdf
3. Толстанов, О. К. Охорона здоров'я дітей та підлітків: навч.-метод. посіб.: в 2 ч. / О.К. Толстанов, В.А. Павловський; Житомир. обл. держ. адмін., Упр. охорони здоров'я, Обл. центр здоров'я. — Житомир: Полісся, 2008 — 208 с.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Шушпанов Д.Г.

Тернопільський національний економічний університет

Стан здоров'я населення України осанні десятиріччя залишається незадовільним. Більшість сучасних показників смертності, захворюваності та інвалідності є вищими за ті, які були у країні у 1991 році та суттєво вищими за аналогічні показники країн Європи. Разом з цим, адекватної комплексної стратегії покращення здоров'я населення країни, яка б змогла акумулювати кращий зарубіжний досвід та специфіку сучасного українського соціуму, не має. Більшість змін, які відбувались за останні роки в системі охорони здоров'я мали фрагментарний характер, стосувались суто медичної галузі і не давали бажаного ефекту. Цілком очевидно, що покращити стан здоров'я населення за один чи кілька років не можливо. Це тривалий процес, а тому заходи державної політики щодо охорони здоров'я мають бути науково обґрунтованими та превентивними. Важливе також розуміння того, що базовою умовою покращення здоров'я населення є поліпшення його детермінант, насамперед соціально-економічних.

Перспективним напрямком є дослідження впливу на здоров'я соціально-економічних детермінант (СЕД), основними з яких є дохід, зайня-

тість та умови праці, освіта, соціальний капітал, місце проживання, доступність медичних товарів та ін., через призму теорії життєвого шляху. Остання розглядає здоров'я як комплексний континуум, а не як відключені і не пов'язаних між собою етапів. Прихильники теорії стверджують, про те що існує складна взаємодія соціальних, економічних і екологічних чинників, доповнених біологічними, поведінковими та психосоціальними чинниками, які допомагають визначити стан здоров'я по ходу життя людини [1; 2]. З цієї точки зору, кожен етап життя впливає на наступний етап; соціальні, економічні та фізичні детермінанти визначають здоров'я протягом всього життєвого циклу. Дослідження життєвого шляху є спробою зрозуміти, яким чином такі тимчасові процеси протягом усього життя однієї когорти пов'язані з попередніми і наступними когортами та проявляються в тенденціях захворювань, які спостерігаються з плином часу на рівні населення.

Наслідки для здоров'я у дорослому житті часто пов'язані з конкретними умовами фізичного (забруднення повітря) чи психологічного (сімейний конфлікт) середовища або інших механізмів таких, як харчування, фізична активність, інфекції або стрес у дитячому та підлітковому віці. Тому детермінанти раннього періоду життя розглядаються як початковий етап на шляху до здоров'я (нездоров'я) дорослих, але з непрямим ефектом через соціальні траєкторії, такі як обмеження можливостей для отримання медичної допомоги чи освіти. Таким чином ранній період життя значною мірою визначає СЕД у подальшому житті, таким чином впливаючи на стан здоров'я людини в майбутньому.

Дослідженню того, як впливають СЕД раннього періоду життя на здоров'я населення та СЕД у майбутньому, було присвячене авторське соціологічне обстеження, проведене наприкінці 2015 року (Всього опитано 1200 респондентів з усіх регіонів України (за винятком тимчасово окупованої АР Крим). Анкета містила 40 запитань щодо оцінки стану здоров'я та СЕД, що його визначають. Вибіркова сукупність — випадкова, стратифікована за статеві-віковими групами (від 18 років і старші), типом населеного пункту (місто / селище міського типу / село) та областями). Його результати залічили стійкий зв'язок між соціально-економічними умовами раннього періоду життя респондентів та відсутністю (наявністю) у них хронічного захворювання (табл.). Зокрема найбільш суттєвими виявились такі детермінанти як: харчування ($OR=4,051$), заняття фізкультурою та спортом ($OR=$) та рівень добробуту родини ($OR=2,264$). Суттєву роль для здоров'я у дорослому житті, за даними дослідження) відіграє освіта, соціальний капітал та оздоровлення.

Це дані для населення загалом. Більш точна оцінка здійснена для окремих вікових груп, дитинство яких пройшло у різних соціально-економічних умовах (СЕУ), у розрізі чоловіків та жінок та міських поселень і сільської місцевості. Відмінності у даних існують, однак вони не принципові і підтвержують висновки про те, що СЕУ раннього періоду життя визначають як СЕД здоров'я у дорослому житті, так і стан здоров'я.

Таблиця 1

Оцінка шансів не мати жодного хронічного захворювання протягом дорослого життя залежно від умов його раннього періоду

	OR	CI	p
Як би Ви оцінили стан власного здоров'я у період до 18 років?	11,869	3,415-48,958	0,000
Як би Ви оцінили рівень добробуту сім'ї, в якій Ви виховувались?	2,674	1,807-3,959	0,000
Як би Ви оцінили стосунки у сім'ї, в якій виховувались?			0,494
Наскільки повну інформацію стосовно ризиків для здоров'я, на Вашу думку, Ви отримали до 18 років (школа, сім'я)?	2,082	1,613-2,687	0,000
Чи регулярно у віці до 18 років Ви відвідували спортивні секції, гуртки тощо?	2,767	2,061-3,715	0,000
Скільки раз у віці до 18 років Ви перебували у санаторії, таборі відпочинку тощо?	1,839	1,389-2,435	0,000
Чи палив хтось із батьків/опікунів у сім'ї, в якій Ви виховувались?			0,087
Як би Ви оцінили своє харчування у період до 18 років?	4,051	2,152-7,744	0,000

Вивчення динаміки життєвого шляху в рамках системи знань про детермінанти здоров'я населення важливо для підтримки, розробки, моніторингу та оцінки державної політики не тільки в системі охорони здоров'я, але й у сьому спектрі соціального життя.

Література

1. Rethinking MCH: The Life Course Model as an Organizing Framework [Electronic resource] / U.S. Department of Health and Human Services Health Resources and Services Administration Maternal and Child Health Bureau November, 2010. — Version 1.1. — Available at: <http://www.hrsa.gov/ourstories/mchb75th/images/rethinkingmch.pdf>.
2. Ben-Shlomo Y., Kuh D. A life course approach to chronic disease epidemiology: conceptual models, empirical challenges, and interdisciplinary perspectives. *Int J Epidemiol.* 2002;31:285–293.

ЛУСКОКРИЛІ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Юрович С.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Лускокрилі — ряд комах, що з'явилися на Землі більше 100 млн. років тому, чисельність яких досягає 158 тисяч видів [1].

Деякі види лускокрилих зарекомендували себе як шкідники плодово-овочевих культур та сільськогосподарських угідь. Але переважна більшість відіграє важливу роль у житті людства, а саме: естетичну, медичну, біологічну, екологічну. Тому в екології вважається, що наявність багатьох видів лускокрилих у певній місцевості свідчить про її «екологічне здоров'я», тобто відіграють роль біоіндикаторів [2].